

že je vzácným vesmírným originálem, který nás i kulturu přesahuje a který nemáme právo zrušit. Vraťme Zemi její posvátnost, její přehlíženou evoluční a informační hodnotu, její člověku nadřazenou subjektivitu. Vytvořili jsme sice mohutné technické prostředky a rozvinuté informační sítě, ale ztracenou přirozenou uspořádanost neživých i živých forem už ani přirozená evoluce znovu nevytvoří. Chceme-li na Zemi přežít, musíme přírodě včas moudře ustoupit. Epocha symbiózy kultury s přírodou leží dosud před námi.

Každým nadechnutím, každým douškem vody, každým soustem závisíme na zdravé, nezamořené Zemi.

Josef Šmajs a kolektiv

Na formulaci textu spolupracovali: Antonín Bajaja, Bohuslav Binka, Petr Blahut, Etela Farkašová, Milena Fucimanová, František Houdek, Vladimír Choluj, Petr Jemenka, Ivan Klíma, Aleš Máchal, Vratislav Moudr, Gustav Rosa, Jiří Sedlák, Zuzana Škorpíková, Jan Šmarda, Gerlinda Šmausová, Marek Timko, Pavel Trpák, Emil Višňovský

Prof. PhDr. Ing. Josef Šmajs, CSc., smajs@econ.muni.cz
Katedra podnikového hospodářství Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity, Lipová 41a, 602 00 Brno

Budoucnost už není, co bývala

Mnohá přání se člověku splní. Možná trochu jinak a jindy, než si představoval, ale přesto se smělé sny stávají skutečností. Jak po druhé světové válce napsal skotský horolezec a spisovatel W. H. Murray: *Pokud jde o jakýkoliv iniciativní čin, existuje jedna elementární pravda – a nesčetné myšlenky a skvělé plány se nerealizovaly, protože se o ní nevědělo. Ve chvíli kdy se zcela závazně rozhodneme, vykročí i Prozřetelnost naším směrem.*

Zakladatel Římského klubu, Aurelio Peccei, měl dlouhá léta také sen – dát dohromady řadu vynikajících osobností z oblasti vědy, podnikání, politiky a umění, kteří by se systematicky zabývali různými globálními trendy, které mají potenciál významně ovlivnit vývoj národů i směřování celého lidstva.

Dlouho to byl jen sen, protože A. Peccei byl významným manažerem jedné automobilové společnosti, který pracoval v různých zemích světa a byl časově značně vytížen. Nikdy se však svého snu nevzdal a když odcházel do důchodu, dostal od své společnosti a dalšího automobilového koncernu značnou finanční částku, která mu umožnila proměnit jeho vizi ve skutečnost. Tak byl v roce 1968 založen Římský klub. Jeho zrod i počátky A. Peccei zajímavě popsal v autobiograficky laděné knížce *Lidská kvalita*.

Římský klub má od svého zrodu až dodnes jen okolo stovky členů, byť tento limit nikde ve stanovách uveden není a jde jen o neformální pravidlo. Z bývalého Československa byla jeho členem jediná osobnost – Václav Havel. V mnoha zemích, včetně České republiky a Slovenské republiky, však existují národní asociace Římského klubu, tam může vstoupit každý vážný uchazeč, kterého doporučí alespoň dva stávající členové.

Římský klub sám nepřipravuje odborné zprávy, ale zadává si jejich vypracování. Proto např. první zpráva,

Limity růstu, má správný podtitul *zpráva Římskému klubu*, nikoliv *zpráva Římského klubu*.

První a bezesporu nejslavnější je první zpráva *Limity růstu*, vydaná v roce 1972. Připravili ji Dennis a Donella Meadowsovi společně s Jorgenem Randerssem. Z dnešního pohledu velmi jednoduchý matematický model zkoumal pět hlavních světových trendů: zrychlující se industrializaci, populační růst, potravinový problém, vyčerpání neobnovitelných zdrojů a zhoršování kvality životního prostředí. Pro všechny zkoumané trendy byla charakteristická exponenciální křivka. Exponenciální růst v prostorově ohraničené biosféře však nemůže trvat nekonečně dlouho, dříve či později narazíme na tzv. limity růstu. Autoři tak v roce 1972 např. předpovídali vyčerpání ropy za 31 let. To se nestalo z pěti důvodů:

- byla objevena a otevřena nová ložiska ropy a dalších surovin;
- byly vyvinuty úspornější technologie;
- poměrně rychle se rozvíjela recyklace (např. recyklací hliníku se ušetří přes 90 % energie oproti tomu, když se hliník vyrábí z bauxitu);
- došlo k substituci některých zdrojů za jiné, dostupnější (např. měď byla u telekomunikačních kabelů nahrazena optickými vlákny);
- rozvinuté země do značné míry již svoji základní infrastrukturu vybudovaly a nyní ji hlavně udržují, což není tak surovinově a energeticky náročné.

Obecně vzato však varování o dlouhodobé neudržitelnosti exponenciálního růstu v omezeném prostoru a s omezenými zdroji platí. Jako řešení autoři zprávy navrhovali tzv. nulový růst světového hospodářství, což nebylo a není reálné, a domnívám se, že ani správné. Znamenalo by to odsoudit dnešní rozvojové země k věčné chudobě,

nebo drasticky omezit hospodářské aktivity rozvinutých zemí. Na to reagovala již druhá zpráva Římskému klubu autorů Mesaroviče a Pestela, vydaná v roce 1976 a nazvaná *Lidstvo v bodě obratu*. Ta místo nulového růstu navrhuje organický růst. Jedná se o analogii s živým organismem. Ten v různých obdobích různě roste a různě rychle se také vyvíjejí jeho jednotlivé části (orgány), v dospělosti pak již nerostou. Podobně by se měla vyvíjet i lidská společnost v různých regionech světa.

Je pozoruhodné, že v době sepsání zprávy byli autoři velmi mladí. Proto mohli po dvaceti letech, v roce 1992, vydat aktualizovanou verzi „mezi růstu“ pod názvem *Překročené hranice*. Simulace budoucího vývoje byly založeny na zdokonaleném počítačovém dynamickém modelu *World 3* a testovaly čtyři možné typy chování:

1. trvalý exponenciální růst čerpání zdrojů vycházející z růstu populace a materiální ekonomiky;
2. logistický růst ve tvaru S-křivky plynule se přibližující fyzickým limitům (únosné kapacitě) Země;
3. „přestřelení“ (tj. překročení hranic únosnosti globálního ekosystému) doprovázené oscilacemi kolem těchto hranic;
4. „přestřelení“ doprovázené vyčerpáním nebo zničením přírodních zdrojů a následným kolapsem lidské společnosti jako celku.

Jediný dlouhodobě udržitelný je pouze druhý scénář, třetí scénář představuje vážné, ale řešitelné problémy. První možnost je čistě teoretická a vzhledem k limitovaným zdrojům nereálná. Čtvrtý scénář vede k neřešitelným důsledkům růstu.

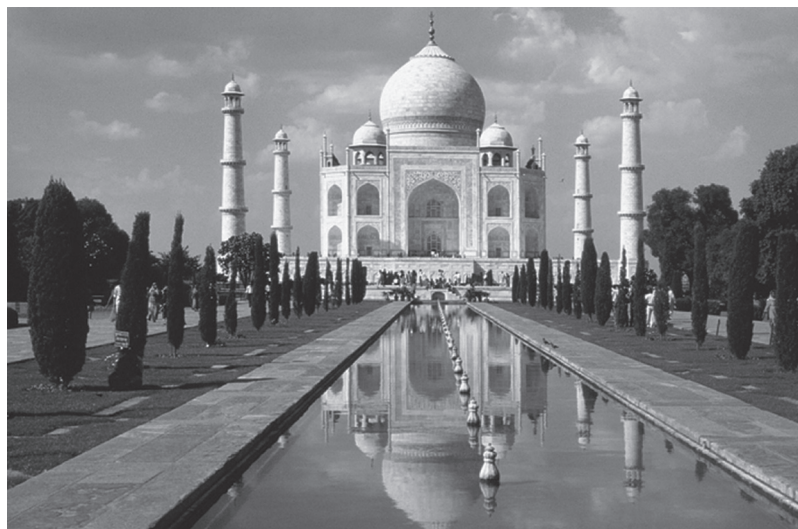
Od svého vzniku do roku 2010 bylo publikováno 37 zpráv Římskému klubu. Poslední zprávu připravil Gunter Pauli. Její název je sám o sobě výmluvný: *Modrá*

ekonomika – 10 let, 100 inovací, 100 miliónů pracovních míst. Velmi stručně řečeno, měli bychom ve svém hospodaření využívat co nejvíce „zelené technologie“, napodobující fungování přírody. To nám nejen pomůže být úspornější a efektivnější, ale povede to také ke snížení nezaměstnanosti.

V roce 2012, kdy uplyne čtyřicet let od vydání první zprávy Římskému klubu, vyjdou hned tři nové zprávy. Autorem jedné z nich bude Jorgen Randers (spoluautor první zprávy z roku 1972), který se bude zamýšlet nad globálním vývojem v příštích 40 letech, tedy až do roku 2052.

Římský klub dosáhl největšího věhlasu v 70. a 80. letech 20. století. Jestli „chytne druhý dech“ a zprávy Římskému klubu budou opět široce diskutovanými a vysoce inspirativními bestsellery, zůstává otevřenou otázkou. Jedna velmi pozitivní věc se však odehrála 9. – 11. listopadu 2011. Římský klub se poprvé v historii sešel mimo evropský kontinent. V Indii vznikla silná národní asociace a ta setkání i doprovodnou konferenci zorganizovala velmi úspěšně v hlavním městě Dillí. Měl jsem možnost se tohoto setkání zúčastnit a mohu dosvědčit, že Římský klub ani po čtyřiceti letech není starou a sterilní organizací, ale velmi pravděpodobně bude mít co říct v následujících turbulentních časech, kdy budeme v těžkých letech hledat usilovně odpověď na otázky kam, proč a jak by měl svět a jeho jednotlivé regiony směřovat.

**Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc., pavel.novacek@upol.cz
Katedra rozvojových studií Přírodovědecké fakulty
Univerzity Palackého v Olomouci, 17. listopadu 12,
771 46 Olomouc**

Taj Mahal – symbol Indie ohrožený působením kyselých dešťů (1994). Foto: Pavel Nováček